

Podivjana kokoš

Uradno neogrožena vrsta na havajskem otoku Kauai

Če živiš na idiličnem havajskem otoku Kauai z večnim zgodnjim poletjem, čudovitimi plažami, neokrnjenimi tropskimi gozdovi, je seznam stvari, ki jih tam zagotovo **NE POTREBUJEŠ**, dolg. Na tem seznamu pa je tudi nekaj, na kar ne bi nikoli pomislili - budilka. Za večino ljudi zelo prežgodaj, še pred jutranjim svitom, te prebudi kikirikanje, ne enega, temveč tisoče čudovitih divjih kauaijskih petelinov.

Domača kokoš je poljska kura

Pa začnimo na sredini havajske zgodbe – pri ptici, katere vrstno ime je domača kokoš ali z znanstvenim imenom *Gallus domesticus*. Tako kot njene sorodnice v skupini poljskih

kur, kot so jrebica, ruševac, divji petelin ali fazan, tudi domače kokoši nerade letijo in večino svojega življenja preživijo na tleh, kjer tudi gnezdiijo. Domačo kokoš so ljudje udomačili že pred 8000 leti v območju Jugovzhodne Azije najprej iz rdeče pragozdne kokoši, ki so jo kasneje

križali še s sivo in zeleno pragozdno kokošjo.

Domače kokoši živijo v jati in si celo pomagajo pri sedenju na jajcih. V skupini je vedno ena glavna ptica, ki vzpostavi vrstni red pri hranjenju, v katerem najmočnejše prve izbirajo

Samec in samica rdeče pragozdne kokoši

hrano in mesto za gnezdenje. Če iz ustaljene jate odstranimo kokoš ali petelina, se socialni red poruši in traja kar nekaj časa, da se spet vzpostavi. V nasprotnem primeru, kadar ustaljeni skupini dodamo kokoš, še posebej če je mlada, pogosto pride tudi do krvavega spopada. Kokoši v jati se občasno v boju proti zunanjemu plenilcu lahko povežejo tudi v specialno vojsko. Znan je primer, ko so domače kokoši z združenimi močmi ubile mlado lisico.

Petelinčki so zapeli ...

... poje slovenska ljudska pesem, v kateri petelin s kikirikanjem oznanja, koliko je ura ponoči. V resničnem življenju petelinov pa je kikirikanje povezano z različnimi vzroki, med katerimi je glavni označevanje ozemlja. Kikirikanje se začne dokaj natančno dve uri pred zoro še v trdi temi. S kikirikanjem glavni petelin v jati vsak dan znova oznani, kje je jata doma. Mlajši in po statusu v jati nižje

uvrščeni petelini pridno čakajo, da svojo jutranjo pesem odpoje glavni in lahko nato z njo nadaljujejo še sami. Znanstveniki so odkrili, da imajo petelini biološko notranjo uro, ki natančno zaznava, kdaj se bo začel dan. Ura je uravnana tako, da zaznava tudi spremembe v dolžini dneva skozi leto. To pomeni, da poleti začno svojo budnico že praktično sredi noči.

Samec in samica udomačene kokoši se na zunan najbolj razlikujeta po velikosti ter grebenu - mesnatem izrastku na glavi. Ta je različnih oblik, a je pri petelinih vedno večji.

Petelini kikirikajo tudi podnevi. Ker so zaščitniški do svoje jate, so ves čas na preži in s kikirikanjem oznanjajo približevanje plenilca. S kikirikanjem pa privabljajo tudi izbrano samico. Petelini začno kikirikati, ko so stari štiri mesece, in prav kikirikanje je jasen znak, da bo piščanec moškega spola.

Otok Kauai ni rajski le za divje živeče kokoši.

In nazaj h kauaijskim petelinom

Nekatere stvari so jasne. Na Kauaiju je kokoši zelo veliko, povsod so in nimajo človeškega doma. Samci s svojim čudovito obarvanim perjem in samice z neopazno sivino so zelo podobni divjim pragozdnim kokošim v Aziji. In kauaijske kokoši imajo zelo zanimivo zgodovino, povezano s človeškimi migracijami, ki so vedno bile in so še vedno del našega iskanja boljšega življenja.

Havaji so najbolj oddaljen del sveta. Čisto vse, kar živi na tem v geološkem smislu mladem vulkanskem otočju sredi Tihega oceana, je moralo tja nekako pripotovati – z morskimi tokovi, vetrom ali s čolni. Ko rečem vse, mislim dobesedno vse, rastline, živali, ljudje. Prvi ljudje naj bi na Havaje priveslali s preprostimi kanuji iz Polinezije pred približno 1000 leti. S seboj so pripeljali marsikaj, tudi nekaj do takrat na pol udomačenih divjih rdečih pragozdnih kokoši. Rdeče pragozdne kokoši so za hrano na Havajih vzgajali do prihoda prvih Evropejcev, pomorščakov kapitana Jamesa Cooka konec 18. stoletja. Ti so s seboj pripeljali nekaj že udomačenih kokoši, nekaj od njih jih je na Havajih tudi ostalo. Do osemdesetih let 20. stoletja so se rdeče divje kokoši križale z domačimi kokošmi, večina

potomk pa je živela na otoških kmetijah.

Leta 1982 je na Kauaiju divjal strašen orkan, ki je razdejal večino velikih kmetij, in kokoši so po sili razmer prešle v danes popularno »vzgojo proste reje«. Razbežale so se po vsem otoku in v naslednjih desetletjih začele svoje novo divje življenje.

Da so kokoši divje le na Kauaiju in ne tudi na drugih otokih, pa je še en pomemben razlog. Konec 19. stoletja so na havajskih otokih, z izjemo Kauaija,

naselili munge, ki naj bi lovili podgane po poljih sladkornega trsa. Mungi so imeli in še imajo poleg podgan zelo radi tudi kokošja jajca in tako naravno vzdržujejo številnost kokoši na Havajih. Ker »projekt mungo« na Kauaiju ni zaživel, na tem otoku divje kokoši nimajo naravnih plenilcev. Pri miru jih pustijo tudi domačini, saj je njihovo meso veliko bolj trdo in jajca precej manj okusna od na novo pripeljanih in rejenih domačih kokoši. V podarjenem divjem življenju kauaijske kokoši uživajo in so, tako bolj za šalo, seveda, razglašene za uradno neogroženo vrsto.

Ilustracija iz 18. stoletja prikazuje kanu z dvojnimi trupom, s kakršnimi naj bi na Havaje iz Polinezije priveslali prvi naseljenci.